

De populariteit van geschiedschrijving bij Bekende Vlamingen

Onderzoeksnota

*Samenvatting: deze nota biedt een beeld van de populariteit van geschiedschrijving bij Bekende Vlamingen en van de daaraan gekoppelde aanbevelingen van deze boeken. Uit een studie van drie openbare lijsten met boekentips van BV's blijkt dat geschiedenisboeken bijzonder vaak aangeraden worden: **meer dan één vijfde van de boekentips betreft historische non-fictie**. Geschiedenis is **populairder bij mannen dan bij vrouwen** en wordt het vaakst aanbevolen door personen tewerkgesteld in de media. Autobiografieën doen het bijzonder goed bij vrouwen en opnieuw bij personen in de media, in andere beroepsgroepen is beschrijvende non-fictie de vaakst aangeraden vorm van geschiedschrijving. De **periode na 1940 is goed voor bijna de helft van alle historische referenties**; boeken die de oudheid, de middeleeuwen of de nieuwe tijd behandelen, vertegenwoordigen nog geen 15% van de geschiedkundige boekentips van BV's. De populairste geschiedschrijver is de Israëlische professor **Yuval Noah Harari**; wat betreft de Vlaamse auteurs delen **David Van Reybrouck en Herman Van Goethem** de eerste plaats.*

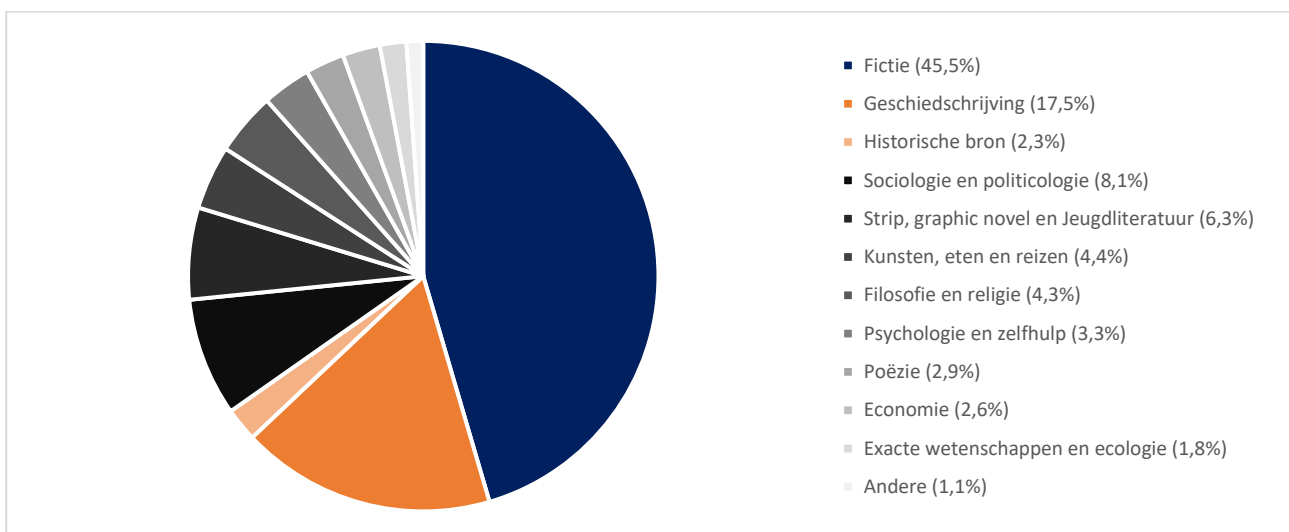
1 maart 2020
Dr. Bram De Ridder
KU Leuven

1. De boekentips van Bekend Vlaanderen

1.1. Algemeen beeld boekentips

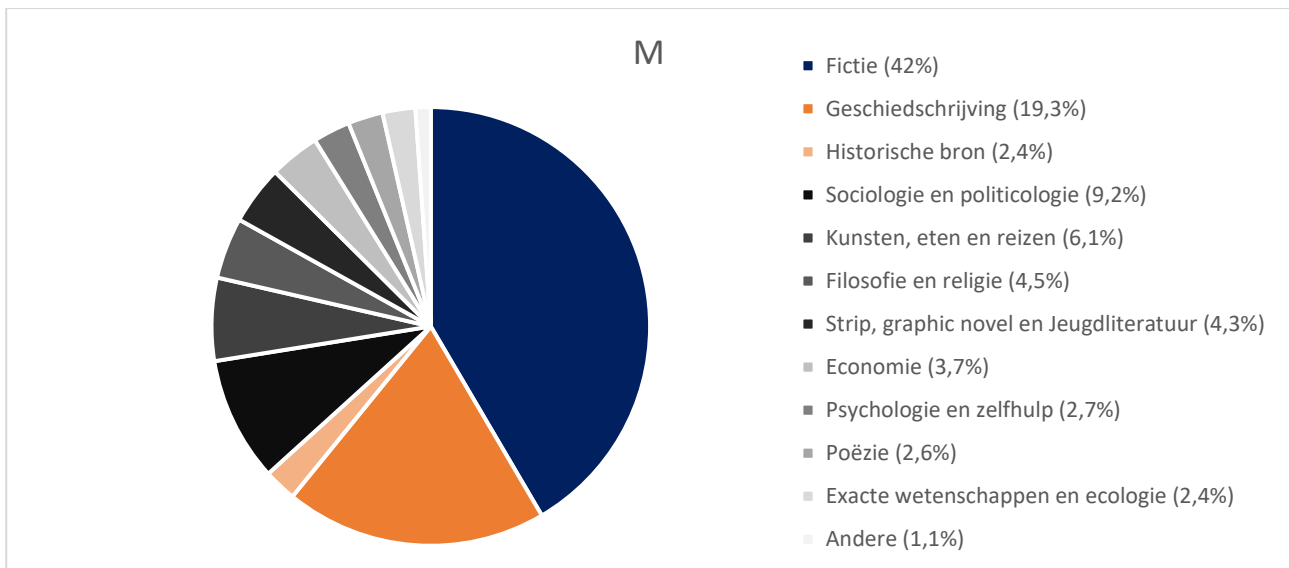
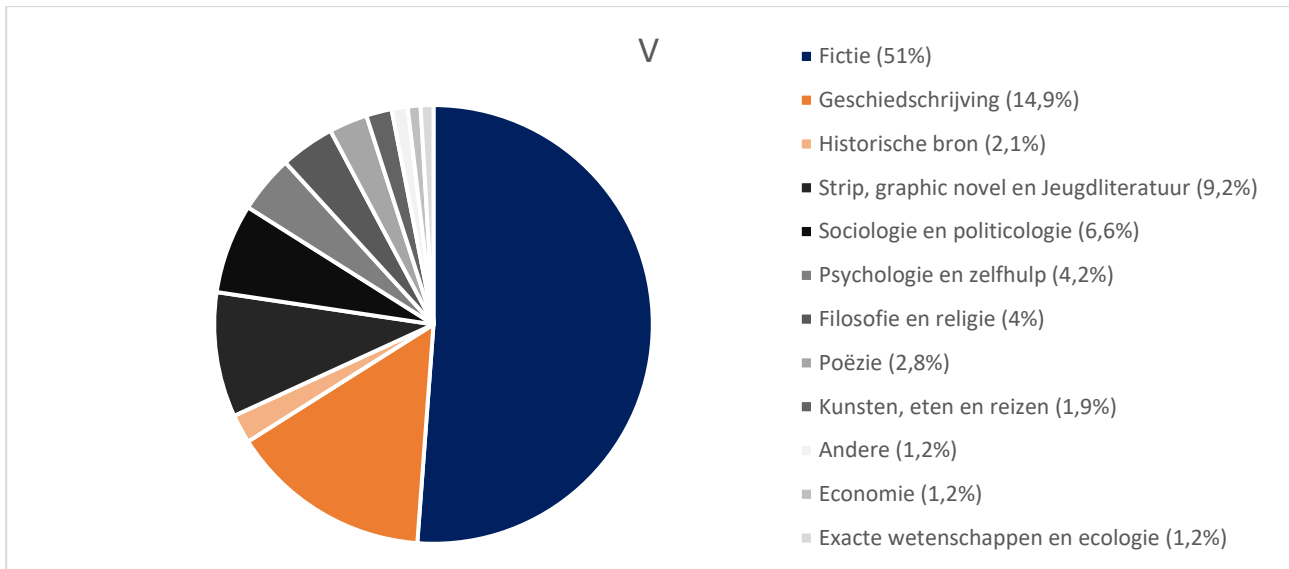
Uit de doorsnede van in totaal 1044 publieke boekentips, gegeven door 245 Bekende Vlamingen (zie annex 1), komt literaire fictie duidelijk naar voren als de dominante leestip. Ongeveer 45% van de aanbevolen literatuur valt in deze categorie. Gecombineerd met poëzie, strips, graphic novels en jeugdliteratuur behandelt zelfs iets meer dan de helft van de boekentips een vorm van fictie.

Binnen de non-fictie is geschiedschrijving echter de meest prominente vorm van aanbevolen leesmateriaal. 17,5% van de boekentips betreft beschrijvende historische non-fictie, autobiografieën en biografieën. Aangevuld met de categorie 'historische bron' (dit zijn teksten die ooit van literaire of andere aard waren maar door hun leeftijd of waarde intussen prominent gebruikt worden als representatieve weergave van een bepaalde periode) verwijst één op de vijf boekentips naar een geschiedkundig boek. Pas op ruime afstand volgen sociologie en politicologie, terwijl economische boeken en de exacte wetenschappen zelfs amper als aanbevelingswaard worden beschouwd door Bekende Vlamingen.

1.2. Boekentips per gender

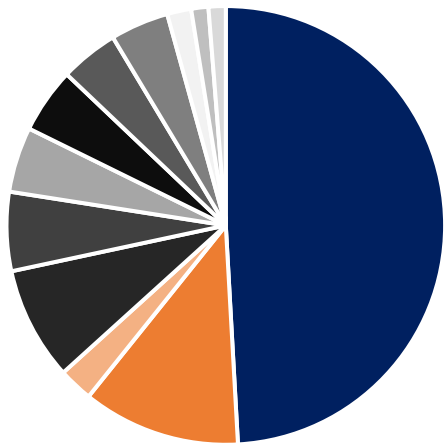
Vergelijken we de leestips van mannen en vrouwen (de twee transgender vrouwen uit het sample zijn in die laatste categorie opgenomen) valt het meteen op dat mannen minder fictieboeken aanbevelen dan vrouwen: 42% tegenover 51%. Het aandeel van geschiedschrijving is bij mannen dan weer groter dan bij vrouwen: mannen verwijzen in bijna 22% van hun aanbevelingen naar geschiedkundige boeken, vrouwen doen dat slechts in 17% van de gevallen. Ook sociologie, politicologie, economie en exacte wetenschappen zijn populairder bij mannen dan bij vrouwen, terwijl vooral strips, graphic novels en jeugdliteratuur bij die laatsten meer aandacht krijgen.

1.3. Boekentips per sector

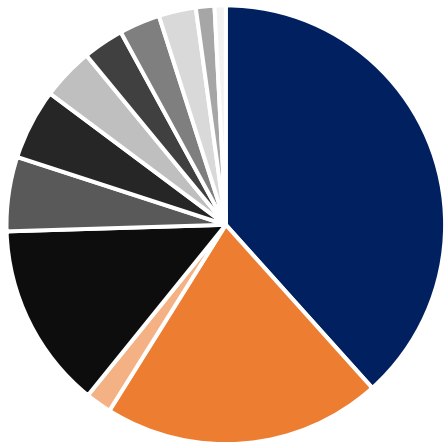
Uitgesplitst per sector is het meest opvallende resultaat dat personen in ‘machtsfuncties’ (politici, academici, bedrijfsleiders, ...) significant minder verwijzen naar literaire fictie dan personen werkzaam in de cultuur- of mediasectoren. In die beide laatste categorieën neemt fictie meer dan de helft van de aanbevelingen voor de rekening, terwijl dat in de ‘machtssector’ nog geen 40% is. Daartegenover staat wel dat personen met een machtsfunctie vaker verwijzen naar geschiedkundige boeken (22,4%) dan personen uit de cultuursector, waar nog geen 15% van de boekentips historisch van aard is. Het populairst is geschiedschrijving echter bij personen uit de media – net geen kwart van hun aanbevelingen betreft historische non-fictie.

Cultuur

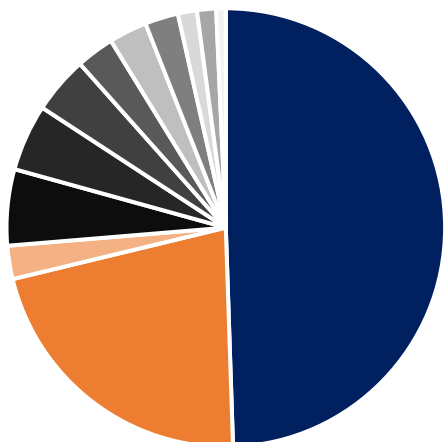
- Fictie (49,1%)
- Geschiedschrijving (11,6%)
- Historische bron (2,5%)
- Strip, graphic novel en Jeugdliteratuur (8,4%)
- Kunsten, eten en reizen (5,8%)
- Poëzie (4,8%)
- Sociologie en politicologie (4,8%)
- Filosofie en religie (4,3%)
- Psychologie en zelfhulp (4,3%)
- Andere (1,8%)
- Economie (1,3%)
- Exacte wetenschappen en ecologie (1,3%)

Macht

- Fictie (38,4%)
- Geschiedschrijving (20,5%)
- Historische bron (1,9%)
- Sociologie en politicologie (13,7%)
- Filosofie en religie (5,5%)
- Strip, graphic novel en Jeugdliteratuur (5,2%)
- Economie (3,8%)
- Kunsten, eten en reizen (3%)
- Psychologie en zelfhulp (3%)
- Exacte wetenschappen en ecologie (2,7%)
- Poëzie (1,4%)
- Andere (0,8%)

Media

- Fictie (49,5%)
- Geschiedschrijving (21,8%)
- Historische bron (2,5%)
- Sociologie en politicologie (5,6%)
- Strip, graphic novel en Jeugdliteratuur (4,9%)
- Kunsten, eten en reizen (4,2%)
- Filosofie en religie (2,8%)
- Economie (2,8%)
- Psychologie en zelfhulp (2,5%)
- Exacte wetenschappen en ecologie (1,4%)
- Poëzie (1,4%)
- Andere (0,7%)

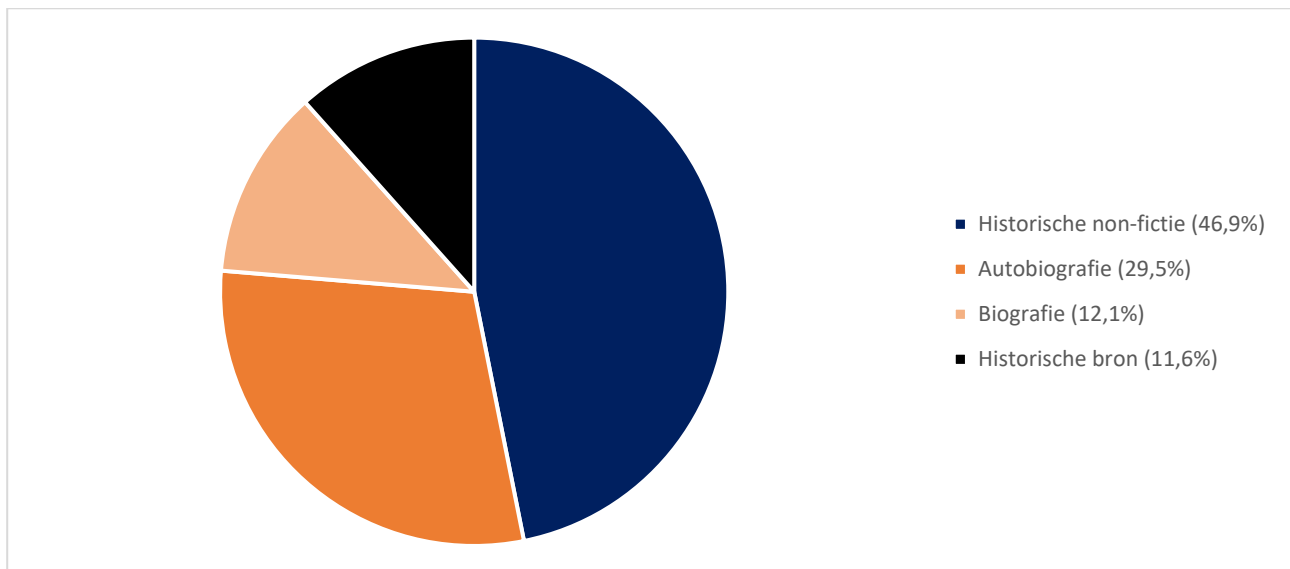
Bij de andere wetenschapstakken valt op dat politicologische en sociologische boeken in verhouding het vaakst worden aanbevolen door personen in machtsfuncties: 13,7% tegenover 5,6% bij mediafiguren en 4,8% in de cultuursector – in deze laatste groep staan politicologie en sociologie daarmee op hetzelfde niveau als poëzie. Exacte wetenschappen zijn bij geen enkele groep echt populair; ook economische boeken staan nergens prominent aangeschreven.

2. Historische boekentips van Bekend Vlaanderen

2.1. Algemeen beeld boekentips geschiedenis

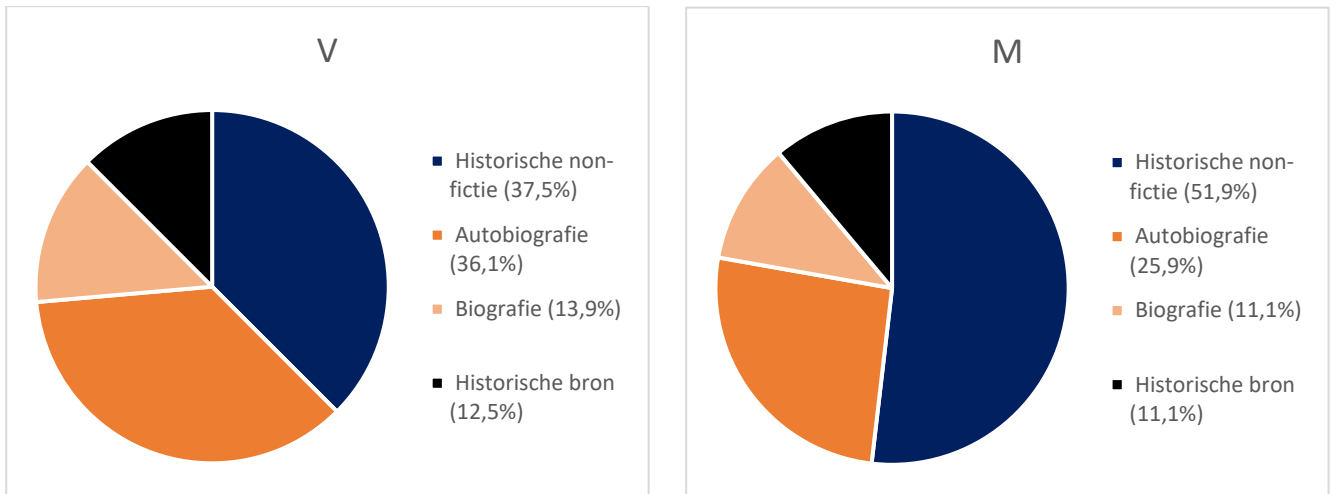
Binnen de categorie 'geschiedschrijving' valt een onderscheid te maken tussen 'historische non-fictie' *an sich* (de boeken die op een beschrijvende manier een waarheidsclaim leggen op een bepaalde historische periode of gebeurtenis), de autobiografieën (die een waarheidsclaim leggen op het eigen, persoonlijke verleden) en de biografieën (die een waarheidsclaim leggen op het verleden van een historische figuur).

Over alle genders en beroepsgroepen heen neemt de historische non-fictie net iets minder dan de helft van de aanbevelingen binnen de geschiedkundige boekentips voor zich. Autobiografieën volgen met ongeveer 30% van de aanbevelingen, de biografieën en de historische bronnen zijn ongeveer gelijkwaardig met elk zo'n 12% van de tips.

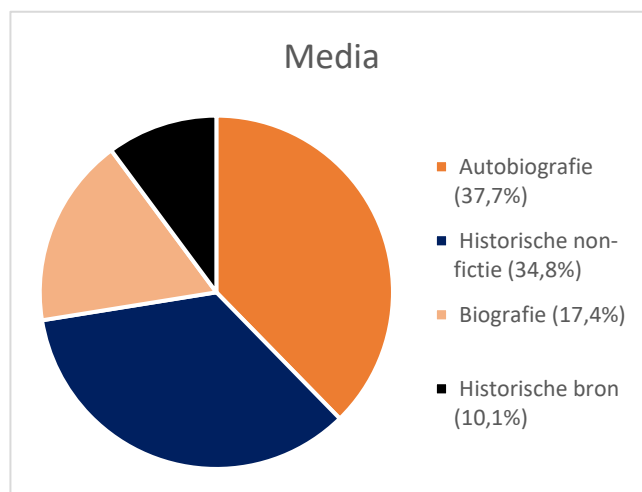
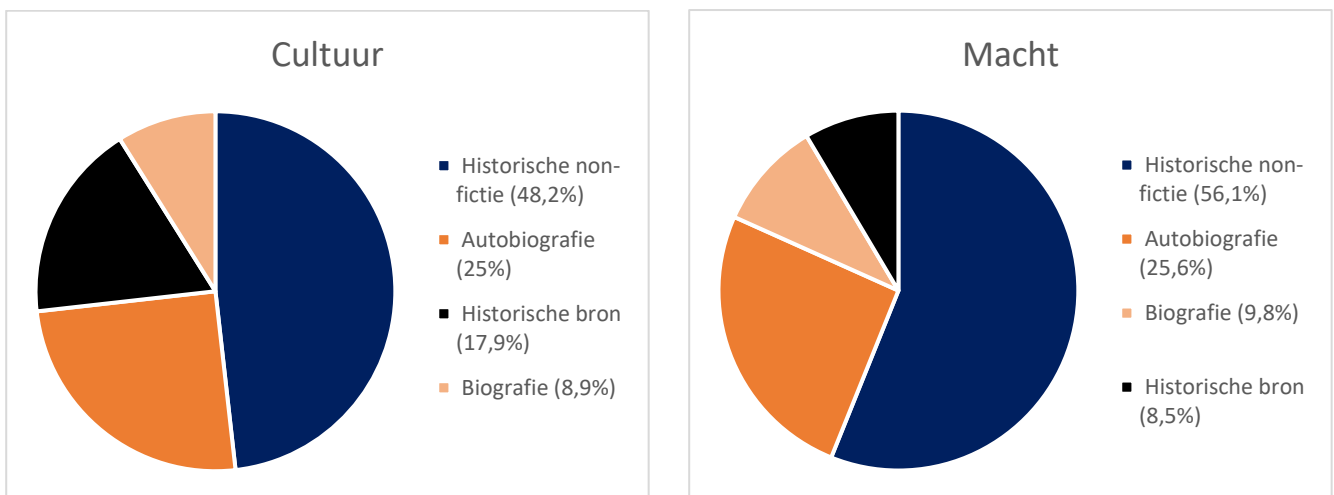
2.2. Boekentips per gender

Bekeken per gender is er opnieuw sprake van relatief grote variatie. Bij vrouwen zijn de historische non-fictie en de autobiografieën zo goed als evenwaardige categorieën, met een licht voordeel voor dit eerste type met 37,5% van de verwijzingen. Bij de mannen is er een veel duidelijkere voorkeur voor de historische non-fictie: maar liefst 51,9% van de mannelijke geschiedkundige tips valt hieronder. Autobiografieën volgen op ruime afstand met bijna een kwart van de tips, biografieën en historische bronnen zijn opnieuw ongeveer gelijk en krijgen een vergelijkbare aandacht van zowel vrouwen als mannen.

2.3. Boekentips per sector

Uitgesplitst naar beroepssector vertoont de mediasector het grootste verschil met het algemene beeld. Daar waar zowel in de cultuur- als in de machtssector de historische non-fictie het populairste blijft, zijn autobiografieën in de media de meest aanbevolen vorm van historische boeken.

Historische non-fictie is bovendien nog een stuk populairder in de machtssector dan bij de cultuursector, goed voor 56,1% van de verwijzingen tegenover 48,2%. In de media is historische non-fictie slechts goed voor 34,8% van de geschiedkundige boekentips. Ook opvallend is dat terwijl autobiografieën ongeveer even vaak worden aanbevolen door personen in een machtsfunctie als door personen werkzaam in de culturele wereld, die laatste groep wel uitgebreid nadruk legt op historische bronnen. Personen uit de cultuursector bevelen dergelijke bronnen aan bij 17,9% van hun geschiedkundige boekentips, tegenover 10,1% in de media en slechts 8,5% in machtssectoren.

3. De populairste geschiedkundige auteurs bij Bekend Vlaanderen

Wat betreft de populariteit van specifieke geschiedkundige auteurs (waaronder ook de schrijvers van historische bronnen vallen) valt vooral de enorme diversiteit op. In totaal verwezen de BV's naar 151 verschillende 'historische' schrijvers, maar slechts vijf auteurs kunnen rekenen op vijf of meer aanbevelingen. Yuval Noah Harari werd in totaal negen keer aangeraden, Stefan Zweig en Primo Levi elk acht keer, Geert Mak zes keer en Bill Bryson vijf keer. Nog eens zeventien andere auteurs werden tussen twee en vier keer aanbevolen – al de rest kon slechts rekenen op één boekentip.

Een bijkomende opmerking is dat slechts vier van de tweeëntwintig auteurs met meerdere aanbevelingen vrouw is. Geen van hen heeft bovendien meer dan drie boekentips. De vaakst aangeraden vrouwelijke auteur met een geschiedkundig boek is de Italiaanse journaliste Oriana Fallaci.

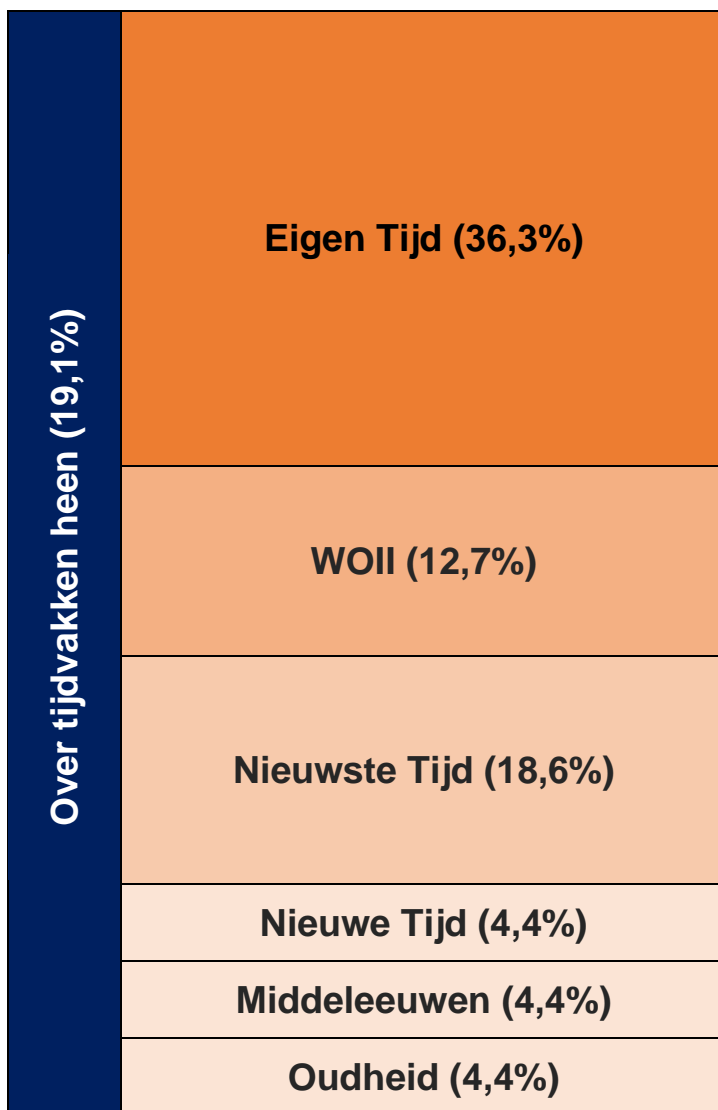
Eveneens opvallend is de duidelijke voorkeur voor buitenlandse geschiedkundige schrijvers. Slechts zeven van de vaakst aanbevolen auteurs hebben een Belgische achtergrond, met een gedeelde eerste plaats voor David van Reybrouck en de rector van de Universiteit Antwerpen, Herman Van Goethem.

Van deze tweeëntwintig populairste auteurs hebben er zeven een permanente academische carrière, waarvan er vier werken als professioneel universitair historicus. Bovenop deze zeven academici hebben nog eens drie personen via een doctoraat een achtergrond in het wetenschappelijk onderzoek; twee daarvan schreven een geschiedkundig doctoraat. De overige twaalf auteurs hebben geen wetenschappelijk achtergrond.

Yuval Noah Harari (9)
Stefan Zweig (8)
Primo Levi (8)
Geert Mak (6)
Bill Bryson (5)
Mark Oliver Everett (4)
David Van Reybrouck (3)
Herman Van Goethem (3)
Oriana Fallaci (3)
Artis Historia (3)
Bruno De Wever (2)
Theo Luykx en Marc Platel (2)
Hugo De Ridder (2)
Christopher Clark (2)
Jung Chang (2)
Luuk van Middelaar (2)
Marc Van de Looverbosch (2)
Anne Frank (2)
Ovidius (2)
Patti Smith (2)
Sebastian Haffner (2)
Siddhartha Mukherjee (2)

4. Populairste tijdvakken bij bekend Vlaanderen

De historische periode die het vaakst in boekentips voorkomt is de eigen tijd (1945-2000), goed voor meer dan een derde van alle geschiedkundige aanbevelingen. Daarna volgen boeken die meerdere tijdvakken behandelen (19,1%) en boeken over de nieuwste tijd (ca.1789-1939). De Tweede Wereldoorlog, die tussen beide periodes inzit, is nog eens goed voor 12,7% van alle historische boekentips.

Dat betekent dat boeken die de laatste twee eeuwen behandelen twee derden van alle geschiedkundige leestips opeisen. Boeken die specifiek oudere periodes behandelen komen in nauwelijks 13,2% van de aanbevelingen van BV's voor, ondanks het feit dat het over een veel langere en dus potentieel veel rijker gestoffeerde tijdspanne gaat. De Tweede Wereldoorlog is op zichzelf nagenoeg even belangrijk als alle boeken die onderwerpen voorafgaande aan de Franse Revolutie behandelen.

Daarbij geldt eveneens dat de drie minst recente periodes allemaal een gelijk aandeel hebben van 4,4%. De oudheid (alles tot ca. 476), de middeleeuwen (ca. 476 tot ca. 1492) en de nieuwe tijd (ca. 1492 tot ca. 1789) zijn dus even populair in de geschiedkundige boekentips van Bekende Vlamingen, maar op een niveau dat veel lager ligt dan meer recente periodes of dan tijdvakoverschrijdende boeken.

De minder recente periodes bevatten wel enkele opvallende auteurs en titels. Voor de oudheid zijn Sophocles, Cicero en Sun Tzu namen die opduiken, terwijl voor de middeleeuwse periode de theoloog Eckhardt en de Japanse auteur Kamo no Chomei aanwezig zijn. Voor de nieuwe tijd gelden Erasmus, Machiavelli en Blaise Pascal als vertegenwoordigers, maar de meest opvallende tekst (die op de rand met de middeleeuwse teksten zit) uit deze periode is Mariken van Nieuwmeghen, onderdeel van de Canon van de Nederlandstalige literatuur.

Annex 1: Methode en methodologische bedenkingen

Bronnen voor de dataset:

Deze onderzoeksnota maakt gebruik van drie recente en openbaar beschikbare lijsten met boekentips, gegeven door individuele BV's.

- 1) VRT NWS publiceerde tussen 16 december 2016 en 22 juni 2020 de reeks 'Vijf boeken die het leven van X hebben veranderd'. Daarin presenteerden 153 BV's met zeer uiteenlopende achtergronden vijf boekentitels die, naar eigen zeggen, een grote impact hebben gehad op hun leven. VRT NWS ondervroeg 63 vrouwen (waaronder twee transgendervrouwen) en 90 mannen, vrij gelijk verdeeld over drie kernberoepsgroepen. De gegevens van VRT NWS bevatten in totaal 58 personen uit de cultuursectoren (acteurs, artiesten, komieken, atleten, koks, muzikanten, architecten en schrijvers); 52 personen uit 'machtssectoren' (politici, academici, ondernemers, juristen en bestuurders); en 43 personen uit de media (presentatoren en journalisten). Binnen de beroepsgroepen is de genderverdeling vrij uitgesproken: terwijl er binnen de mediasector er pariteit is tussen geïnterviewde mannen en vrouwen, loopt het aandeel vrouwen terug tot 40% bij de gevraagde 'cultuurpersonen' en tot 35% bij de 'machtspersonen'.
- 2) Op 12 november 2019 lanceerde radiopresentator Wim Oosterlinck de podcast 'De drie boeken die je moet gelezen hebben volgens X'. Deze reeks loopt momenteel nog steeds; de laatst verwerkte episode in deze nota is die van 25 januari 2021. Oosterlinck interviewde in die periode in totaal 64 Bekende Vlamingen; 29 vrouwen (waaronder 1 transgendervrouw) en 35 mannen, wat een groter genderevenwicht betekent dan bij VRT NWS. De gegevens vertonen echter een grotere afwijking wat betreft de beroepsgroepen: de helft van de geïnterviewde personen uit deze reeks werkt in de cultuursector en telkens een kwart in de media of in machtssector. Voor die laatste sector geldt ook hier dat 38% van de gevraagde personen vrouw is terwijl er in de andere sectoren nagenoeg genderpariteit is.
- 3) Knack.be onderhield in de zomer van 2019 een reeks getiteld 'De drie boekentips van X', afgewisseld met enkel afzonderlijke artikels getiteld 'De drie beste boeken over Y volgens X' – die laatste reeks werd hier niet opgenomen aangezien dit een te sterke vervorming naar onderwerp zou betekenen. De reeks van Knack vertoont zowel naar gender als naar beroepsgroepen een sterke bias. Slechts een kwart van de in totaal 28 geïnterviewde personen is vrouw, wat vermoedelijk voortkomt uit het feit dat de 'machtssectoren' hier het zwaarst vertegenwoordigd zijn met 18 personen, tegenover 7 mediafiguren en 3 cultuurpersonen.

In totaal geven deze drie bronnen een dataset met 1044 boekentips van 245 Bekende Vlamingen; 99 vrouwen (waaronder drie transgendervrouwen) en 146 mannen. 92 BV's (37,5%) werken in de cultuursectoren; 87 (35,5%) in 'machtssectoren'; en 66 (27%) in de media.

Bemerkingen bij de dataset

Deze dataset is niet onafhankelijk tot stand is gekomen naar aanleiding van dit onderzoek of van een gerelateerde onderzoeksvraag maar vormt de weergave van de selectie gemaakt door de

bovenstaande initiatieven. Dit betekent een beperking van de mogelijke selectievoorkeuren namens de betrokken onderzoekers, maar het betekent eveneens dat er geen correctie kon plaatsvinden van de eventuele voorkeuren van de opstellers van de lijsten. Uit de gegevens hierboven blijkt effectief dat alle lijsten in meer of minder mate een genderbias hebben, terwijl de podcast van Wim Oosterlinck en de boekentips van Knack.be ook een uitgesproken voorkeur hebben naar beroepssector.

De dataset is bovendien tot stand zijn gekomen in een informatief-commerciële context, waarbij de opstellers van de lijst personen selecteerden op basis van hun vermoedelijke of gepercipieerde aantrekkelijkheid voor de doelgroep van de lijst. De selectie zal bovendien ten dele gebeurd zijn op basis van de beschikbaarheid en de bereidwilligheid van de gevraagde personen om boekentips ter beschikking te stellen, iets wat dan weer beïnvloed kan zijn door het gebruik van persoonlijke netwerken bij opstel. Kortom, de dataset is niet willekeurig tot stand gekomen en geldt dus in geen geval als een blinde steekproef. Elke conclusie op basis van deze gegevens dient dus vooral als indicatief te worden beschouwd en kan enkel helpen bij het formuleren van hypothesen voor een uitgebreider onderzoek dat wel aan dergelijke voorwaarden voldoet.

Een laatste belangrijke element is dat er niet van uitgegaan kan worden dat de opgegeven boekentips ook echt voldoen aan de criteria die de lijsten voorop stelden. VRT NWS polste naar boeken die het leven van een persoon hebben veranderd en Wim Oosterlinck naar boeken die gelezen “moeten” worden, maar hoe de deelnemers die criteria concreet invulden was volledig vrij. Bovendien waren dit zeker niet de enige criteria die zullen gegolden hebben bij de selectie van de boeken – mogelijk werd de selectie evenzeer bepaald door hoe een bepaalde persoon wilde overkomen bij het doelpubliek van de specifieke lijst. Het beste bewijs voor de aanwezigheid van dergelijke motieven is dat sommige geïnterviewden hun eigen boeken beschouwden als *must-reads*, iets wat de selectie in dat geval vervormde tot een duidelijk middel voor zelfpromotie.

Een laatste opmerking is dat een beperkt deel van de 245 geïnterviewde BV's op twee lijsten staat en dus dubbel in de telling is opgenomen. Een dergelijk 'dubbeloptreden' is hier niet gecorrigeerd omdat 1) er een verschil in tijd kan zitten tussen de twee deelnames, waardoor een persoon van mening kan veranderen of gewoon een pas verschenen boek wou opnemen; en 2) omdat er een verschil kan zitten tussen de boekentips afhankelijk van het doelpubliek van de lijst.

Vraagstelling aan de dataset

Ondanks deze bedenkingen is de dataset niettemin uitgebreid genoeg om als basis te dienen voor enkele hypothesen. De vraagstelling die hiervoor aan de basis ligt is die naar de impact van geschiedschrijving op de Vlaamse 'intelligentsia'. Hoewel deze laatste term erg moeilijk exact te definiëren of te operationaliseren is, wordt ze hier gebruikt als verzamelterm voor 'belezen bekende Vlamingen'. De 245 geïnterviewde personen kunnen allemaal als 'bekend in Vlaanderen' worden beschouwd en worden bovendien geacht belezen genoeg te zijn om aan een publieke lijst met boekentips deel te nemen. Personen die niet bekend genoeg zijn om relevant te zijn voor een Vlaams doelpubliek werden eenvoudigweg niet gevraagd (geen van deze drie media koos voor een lijst 'boekentips van onbekende Vlamingen'),¹ net zomin als personen die niet als belezen worden beschouwd (het zijn geen lijsten met 'boekentips van mensen die niet lezen').

De eenvoudige, zij het vage, selectiecriteria van de drie lijsten maken dat ze een ander perspectief bieden op de impact van verschillende (types) boeken. De impact van boeken is traditioneel erg moeilijk na te gaan: verkoopcijfers zeggen iets over verspreiding maar veel minder over leesgraad en receptie; reviews en boekenlijsten spreken vooral voor de beperkte groep van boekencritici. Het

voordeel van deze dataset is dat ze enerzijds breder gaat dan het boekenvak (schrijvers, redacteurs en critici zijn aanwezig, maar niet exclusief) en anderzijds tot stand kwam op basis van selectiecriteria die het 'belang' van het boek veronderstelden en niet enkel rekening hielden met de aankoop van het boek. Zoals aangegeven hanteerde elke deelnemer eigen criteria om te bepalen welke boeken hij of zij voor het voetlicht wilde stellen, maar dit betekent 1) dat ze de voorgestelde boeken vermoedelijk wel gelezen hadden en 2) dat ze het belang van deze boeken boven dat van andere titels stelden.

Het laatste element van de vraagstelling betreft het element geschiedschrijving. Hoewel de dataset verdeeld werd volgens allerhande categorieën van boeken, gebeurde de analyse enkel om de relevantie en impact van geschiedkundige boeken te bepalen. Belangrijk is dat geschiedschrijving hier samenvalt met 'non-fictie met het verleden als onderwerp'. Concreet bevat die categorie boeken die een (relatieve) waarheidsclaim op het verleden leggen of die over de aard van het 'feitelijke' verleden reflecteren. Daaronder vallen dus ook biografieën en autobiografieën, maar geen historische fictie of fictieve (auto-)biografieën. Een aparte, aanverwante categorie zijn 'historische bronnen', waarmee uitgegeven teksten van 'historische waarde' worden bedoeld, hoewel dit moeilijk exact te definiëren valt. Zo is er bijvoorbeeld voor gekozen om negentiende-eeuwse fictie niet te beschouwen als 'historische bron' maar als literaire fictie, hoewel deze teksten uiteraard wel een belangrijke bron kunnen zijn voor een historische studie van deze periode.

---

¹ Hoewel deze wel bestaan: zie 'Lang zullen we lezen' en 'Iedereen leest': www.langzullenwelezen.be; <https://www.facebook.com/groups/16170829740/>